

מתוך מחנה הנוער ברי יתום
לפניה קנה

מנצחה קורח

מביעים לפרשיה השניה הגדולה של מעשה המדבר. ניתן אולי במידה מסוימת להשוות את היחס שבין מעשה קורח למעשה המרגלים, ליחס שבין מעשה בני אהרן למעשה העגל. לעומת מעשה העגל, מעשה בני אהרן הוא זעזוע פנימי כמקדש וקדושו. כך לעומת מעשה המרגלים שהוא התמוטטות בריאל-פוליטיקה של הקשר של העם לארץ, מעשה קורח הוא פגיעה בפנימיות הנבואה ובפנימיות ענין "משה קיבל תורה מסיני"...

194

כל העדה כלם קדושים

קורח טוען: "כל העדה כלם קדושים" כולם שרים, יש "דמוקרטיה" אבל במציאות יש מדרגות בכל התחומים, וגם בתוך עם ישראל. כשם שכלל-ישראל נבחר מכל העמים, כך יש מי שנבחר בתוך כלל-ישראל. הכהונה היא המדרגה הגבוהה בישראל, המפורטת בפרשת "אמור". קריאת קורח היא ערעור ופקפוק בסדר האלוהי של מדרגות הקודש בתוך האומה כדברי רש"י, ולכן יש צורך שהדברים יתבררו בכל תוקף.

קורח היה אדם חשוב, "חכם גדול היה ומטורעני הארץ". מבין שלוש משפחות הלויים - גרשון קהת ומרי - משפחת קהת הייתה החשובה ביותר. "ולבני קהת לא נתן, כי עבדת הקודש עליהם בכתף יסארי". קורח היה מטורעני הארץ הקרובים לענין האלוהי. הוא היה בעל רוח-הקודש לעילא ולעילא, כדברי חז"ל, שמתוך דבר נבואה בא לידי חטאי של פגיעה ביחס לתורה ולנבואה. "ויקח קרח" הוא היחוס, המעורר, ה"רבי", המורה. בארגונו ה"נחמד", ישנם שלושה יסודות, שלושה אלמנטים: א. קורח, האיש החשוב, המייסד. ב. און בן פלת. ג. דתן ואבירם. אל דתן ואבירם עוד נגיע בהמשך הדברים, יש לנו חשבונות מיוחדים אתם, אבל און בן פלת אינו נזכר בהמשך הפרשה.

195

און בן פלת

שמו נזכר רק בפסוק הראשון. ואחר-כך אין עליו ולו מלה. יש מסורת מענינת אצל חז"ל: אשתו הייתה צדקה והוא ניצל בזכותה. בהתחלה הוא נגרד אחרי ה"חבריה", אבל אשתו התחננה לפניו שהוא יצא מהמחלוקת, אך הוא לא יכול היה להפסיק. הוא אמר לה: עוד מעט יבואו לקרוא לי. ענתה לו אשתו: אשב בתוך בצורה מחוצפת, בפרצות, בפיוור שערות, ומכיון שהם צדיקים הם יראו זאת ויברחו, ואמנם כך היה. גם בדורות הקודמים וגם עכשיו בעלי המחלוקת הם "צדיקים". חז"ל קוראים להם רשעים, אבל הם "צדיקים", "חודים". בזכות ה"קתץ" הזה של אשתו, ניצל און בן פלת וסולק מן החשבון.

195

דבש

המובן היסודי של "דבש" בתורה הוא דבש תמרים או וזאנים, דהיינו: מתיקות של פירות. זה המובן על-פירוש בחומש. כך המובן בלשון הקודש המקראית. יחד עם זה לעברית המקראית יש המשך לעברית של הנביאים, לעברית התלמודית ולעברית שלנו. יש הרבה מילים עבריות שאינן נזכרות בפסוקים. (למשל: הביטוי "כפירה" במקרא, בגמרא, ברמב"ם נמצא הביטוי "כופר", "אשר יכפור" וכדו'. אבל לצורה הלשונית הדקדוקית הזאת - "כפירה" - לא נתמזל להיות בשימוש במקרא.) על-כל-פנים, לביטוי "דבש" שבמקרא שמוכנו דבש פירות, יש המשך בנביאים, שם נפגשים בדבש אחר: דבש דבורים. למשל, במעשה שמשון "מעז יצא מתוק" מרובו על דבש דבורים. וכן כששאל המלך גוד תענית, וינתן טעם קצת דבש "ותארגו עיניו", הדבש היה דבש דבורים.

גם אצל דבש דבורים אנו נפגשים באותו פלא. מותר על-פי דין לאכול דבש דבורים, אך האם זה כל-כך פשוט? הרי הדבורה היא בגדר שרץ העוף שאסור מן התורה באכילה, והיחוצא מן הטמא - טמא? אלא שיש לדבורים כשרון מיוחד לעבד את הדבש. על-כל-פנים תערובת ודאי שיש כאן! נכון שהדבורים מעבדות את הדבש, אבל העיבוד נעשה על-ידי הגוף שלהן. הדבש יוצא מתוך הערבוביה של מה שנעשה בתוך גופה של הדבורה, לכן היתר הדבש אינו כל-כך פשוט והגמרא מביאה ראיות והוכחות מוצקות שמותר לאכול דבש. אס-כן, גם כאן אנו נפגשים באיסור חמור שנהפך להיתר, וזה שייך לשבת ארץ-ישראל.

197-8

הפיכת איסור להיתר (על-פי התורה)

אצל שני החומרים המזינים האלה, איסור חמור נהפך להיתר. כאן נפגשים בהגדרה של ארץ-ישראל: ארץ זבת חלב ודבש. יש לה כח להפוך איסור להיתר. כמובן, לא על-ידי כל אחד, וחמנא ליצלן, אחרת תהיה כאן הריסת התורה, אלא בכח התורה המעידה שאפשר לאכול חלב ודבש. תורת ד', עם ד' וארץ ד' הם ענין אחד, שותפות אחת וקדושה משולשת אחת. "אין תורה כתורת ארץ ישראל". "משה קיבל תורה מסיני", ותורה שבעל-פה מבררת, מלבנת ומוכיחה שמתיר לאכול חלב ודבש.

יש הרבה שבחים של ארץ-ישראל: "אוריא דארץ ישראל מחכים", "אתה מבקש לראות את השכינה בעולם הזה? עסוק בתורה בארץ ישראל", וכדומה.

אלה שבחים נחמדים, אבל צריך להבין שמעל כל המעלות האלה, עומדת האפשרות ממקור תורה מן השמים להפוך את האיסור להיתר. זאת היא גבורה וחזנית קדושתית יותר גדולה, שאין לה דוגמא בעולם. זאת הדרגה היותר עליונה שבעולם, המתגלה ממקור "יצר אור וברא חושך", ההופך חושך לאור ורע לטוב.

דתן ואבירם

בהמשך, נפגשים במלחמה עם החוצפה הנוראה של דתן ואבירם. "וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם... ויאמרו: לא נעלה!" שתי מילים אלה מספיקות! אבל יש יותר מזה. וכדי להבין יש צורך לחזור על הראשונות, אל יסודי היסודות מקדמוני קדמוניות. יש הגדרה מיוחדת של שבחי ארץ-ישראל בשלוש מילים: "ארץ זבת חלב ודבש".

"ארץ זבת חלב ודבש"

הגדרה זו של ארץ-ישראל אפשר להכניח במוכן פשוט. שלוש מילים אלו מבטאות את שבח הארץ במוכן עובדתי ממשי. החלב הוא תוצרת של מרעה הצאן, והדבש הוא מתיקות הפירות. עם זה, לשני מיני מזונות אלה, יש ענין מיוחד.

דם נעכר ונעשה חלב

לחלב יש חשיבות מיוחדת בקריאות האדם והזנתו. הוא מופיע בצורות שונות כגון חמאה וכו', אבל היסוד העיקרי הוא החלב. נזול זה שנמשך מבעל-החיים יש לו ערך חשוב בתזונת האדם וסדר בריאותו. עם זה יש פתגם מפורסם: "יותר ממה שהעגל רוצה לינק, פרה רוצה להניק". במצב מסויים של חיים, נוצר הנזול הזה בגופו של בעל-החיים, הוא מעיק עליו ויש צורך להוציאו. אס-כן, נפגשים כאן בחומר מיוחד שיש ענין לפרה להוציאו ויש ענין לעגל לינוק אותו. יש סוגיא במסכת בכורות, שבה חז"ל מגדירים בחכמת קודשם את מציאות החלב בארבע מילים: "דם נעכר ונעשה חלב". יש ספרי גויים מדעיים המסבירים דברים אלו באריכות גדולה, וחז"ל מבארים עובדה ביולוגית מדעית זו בארבע מילים!

אכילת דם היא איסור חמור בתורה: "כי הדם הוא הנפש". הדם הוא עצם מציאות החיים שלנו. מהלב, שהוא מרכז החיים, זורם הדם ממעלה למטה וממטה למעלה. בפרק מסויים של מהלך סדר החיים, הנזול החיוני הזה עובר התפתחויות, השתלשלויות וגלגולים, עד שמגיע לבגרות כזו שיוצא החוצה ונהפך לחלב. הדם נעשה חלב, האדום נעשה לבן. זאת עובדת חיים מדעית שגם החלב הוא דם, אס-כן איך מותר לשתות חלב? הרי הדם הוא מהאיסורים היותר חמורים שבתורה! הגמרא ב"בכורות" דנה בענין זה. אין זה כלי-כך פשוט שמותר לשתות חלב. הרי באמת זה דם! הגמרא מביאה הוכחות מפורסמות שמותר לשתות את ה"דם שנעכר ונעשה חלב". פלא פלאים!

כוחה של ארץ-ישראל

כמה אנו נפגשים פה? בכוחה של ארץ-ישראל, שהיא ארץ זבת חלב ודבש, שיש בכוחה להפוך את האיסור להיתר. מכת תורתו של עם ישראל בארץ-ישראל, מתגלה תופעה שהאיסור מתהפך להיתר. ממקור התורה, מדיעת התורה ולמדה, מופיע חידוש פלא זה. התורה היא עם ישראל והיא ארץ-ישראל. בכוחה של ארץ ד', כמו של עם ד', מכוחה של תורת ד', להפוך את האיסור להיתר. "מלאך רע בעל כרחו יענה אמן". "קטיגור נעשה סניגור". אדום נעשה לבן. זהו "קונץ" נפלא של ארץ זבת חלב ודבש.

"ארץ זבת חלב ודבש"

שיא הטשטוש בין התחומים, שיא הטשטוש בין קודש לחול, הוא הטשטוש בין ארץ הקודש לארץ חול, שהיא כפירה בהשראת השכינה בישראל, כפירה בתורה ועקירת שורש הקיום של ישראל. כל תוקף החוצפה של דתן ואבירם הניצבים בפתח אוהליהם עם משפחותיהם, ועונים להזמנתו של משה רבינו "לא נעלה", מתגלה בקריאתם הנוראה: "המעט כי העלינו מארץ זבת חלב ודבש". ירושלים ומצרים, הכל ענין אחד: ארץ זבת חלב ודבש!

ארץ-ישראל היא ארץ ד', ארץ הקודש, לעילא ולעילא, והכח של זבת חלב ודבש הוא עטרת תפארתה. בכך מתגלה כוחה המהפך טמא לטהור, כחלבי וכדבשי שיוצאים מן האסור באכילה, והופכים להיות מותרים. וכח עלין זה הוא ענינה של ארץ-ישראל להפוך את הרע שבה לטוב, דבר שקשור לעומק עמקי סגולת ישראל ותחיית ישראל בארצו. לכן כאשר הם מלבישים על טומאת מצרים את עטרת התפארת של ארץ-ישראל, הארץ מוכרחת להתפוצץ: "ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת בתיכם". הסדר האלוהי מתגלה בדרך של התפוצצות.

"ולא יהיה כקרח וכעדתו"

"ולא יהיה כקרח וכעדתו" - זהו גם לאו שאסור להחזיק במחלוקת וזהו גם קביעת מציאות, כמו "קדשים תהיו" שהיא גם מצוה וגם ברכה: זו מצוה טבעית של אמיתות המציאות. המצוה היא בעצמה ברכה. בכל הדברים הגדולים לעילא ולעילא, איסור ומציאות הם דבר אחד.

מחנה הנוער ברי יתום

①

מזן (א) ויקח קרחה וגו' ודתן ואבירם וגו' - חמת נפי משה - ואין להרהר אחרי ח"ו - רק הרהרו מלשון ולוקח נפשות חכם - שלקח לב ונפש בני אדם עד - שהגיע שקמו המה ואמרים מבני ישראל חמסים ומחמסים לחלוק על עשה ואהרן - והנה לפי לשון הכתוב ודתן ואבירם וגו' מוכח שגם המה היו צדוקים כפשות ולא בין הנפחים - וה"ל ויקחו מיבועי אבל יש לדעת ולהבחין מכל ענין הפרשה - מהליכות המחלוקת - ומעוונת שהגיע להם - כי לא נשחחו בערכם וזכוונת מחלוקתם קרה - ודתן ואבירם - ור"ן ח"ש - שהרי חטו רוחים שלה היו בכלל לוקחי המחמסים אלא קרה ור"ן ח"ש - ולא דו"ל - וגם שהיה המקום ית"ש כבוד נר"ן ח"ש ולא בקרה ודו"ל כאשר יבואר - ע"ל יש להבין שר"ן ח"ש היו באמת גדולי ישראל בכל פרט גם ביראת ה' - והיה מיעוט הכוונה שהוא נורם דבקות ואהבה ה' כאש צוער בקרבים - לא נוקדות לה' - זה אינו לפי ערכו - והבחינה ע"ל שהרי לבם שררה וכבוד - העדומה כי אם להתקדש ולהשיג מעלה זו ע"י עבודה - וגם המה ידעו אשר דבר ה' על

②

נפשו - וה"ל המה בקשו להשיג מעלת אהבה ה' ע"י עבודה וע"ל שידעו שלא יקחו ובודאי יקוים דבר משה וזה מיקרי החמסים האלה בנפשותם - שביקשו לאבד את נפשותם רק להשיג מעלת אהבה וחסידות מה שחיו לפי הרצון ממנו ית"ש - ומש"ה ספק ענין ה"ל לפרשה ליצית - שהוכרו חסידיו עליון בחום של חללה - שכל חסידותם לא יסורו ממנו ה' כמו שביארנו באזהרה ולא תתורו וגו' - והר"ן ח"ש סירבו ע"ל והגיע להם מה שהגיע - והנה לא היה אפשר להם לקחת מחמות וכדומה ולהקריב במשכן - שהרי הלויים שמרו שלא יקרב זר פש"ה היו מוכרחים לעשות מחלוקת על משה ואהרן ולפרוך נדר - כ"ל היה הליכות ר"ן ח"ש ובשביל שמכ"מ היוו לש"ש מש"ה מנצחו בשריפת כהן שישל מק"ק והיה בזה ענין כבוד ג"כ כמו שיבואר - לא כן דו"ל המה היו רחוקים מחלוקת עליונה זו - כי אם שהיו נכבד בעלי מחלוקת ושואלי עשה עוד במגרים - כדליתא בגדרים

ה' אמן זכר אר"י, תחלה ביראנה

④

דף ס"ד ח' ומכש"כ עשה כאשר נזכר עליהם למות במדבר ולא ליכנס לארץ זבת חלב ודבש - משום הכי נעשו כזלטיה בדרך כרות הבמה - חמס קרה באמת היה אדם גדול ורואי למחות הר"ן ח"ש - וכה היה נראה לפני כ"ל שזהו מנקה גם הוא - אבל באמת טובו לא כן היה וקנאת השררה חבלתהו ע"כ עשה מעשה הר"ן ח"ש ונענש כדו"ל - והיינו שממה המדרש אבל קרה שפיקח היה לא נכנס לשמות לבקש חסידות מה שאין כן ר"ן ח"ש - וע"כ כסבור אז להשיג חלות הכבוד - והיה נכון לבו בחום שיצא לחיים - ח"כ מה ראה לנפוח לחלוק על משה - וכל דברים אלו מבוחר במקרה בפרשה פינחס הוא דתן ואבירם קריאי העדה אשר הו על משה ועל אהרן בעדת קרה בהנחם על ה' מבוחר שהר"ן ח"ש הו על ה' - והמה הו על משה ועל אהרן - ויבואר עוד שמה זה בלל הענין - וע"ע בספר דברים י"ח בסמוך ואשר עשה לכם במדבר וגו' - והנה ידוע אשר יראי

⑤

ה' ועמפוסים בפרישות אינם יכולים להשיג מחלוקת - שמדרש לזה לנבז דברי נרגן ולש"ה ר' ודומה - וגם כי באמת כלבבם באמינו במשה ותורמו - רק שהיה קשה לקבל זה הדין - וה"ל לא מלאו ידים לעשות מחלוקת - וכן דו"ל שהיו ידועים לבעלי ריב ומדון ושואלי משה - לא היה בכחם להמשיך הקהל אחריהם - ומי פתי יסיר דעתו אחר חלשים שהולכים אחר לבבם - אבל קרה שהיה גדול הדור הוא היה בכחו להמשיך אחרי רבים וכן ע"מ: - ובאשר גם הוא לאו תורמיה לנבז עם כ"ל ולפחות ברוב דברים - ע"כ לקח אליו את דו"ל ומסר להם דברים כפי דעתו הרחבה - והמה ה"ל בשליחות קרה ולקחו לבב ר"ן ח"ש להמשיך אחר קנה

⑥

האלה בנפשותם: כבר נבאר שר"ן ח"ש הללו היו חסידיו סדוק - ומסרו נפשו על אהבה ה' ומש"ה כתיב זה הלשון כמו במיר וכפר עליו מאשר טעם על בריח אלה דמש כתיב על הנפש דעשתו על הכפס החיוני לעצמו מבלי הופיל לפי כמו כמשי"כ לעיל שם - וכן כתיב בנפשותם והוא נפש המעלה שנקראת שמה - שחטאו במה שראו להטיל אותה ע"י אבדון מזה העולם: ויקדשו - עמה במה שהקריבו לפני ה' בקמרת ומקדשו - ע"כ הכני מעלה לחם עוד

ה' אמן זכר

⑦

שמננים לאפיקורסים וצוי ה' - דלא כן חלק אלה האנשים - אחרי שקבלו ענשם חלק הקדוש ב"ה להם כבוד - והרשע הגדול י"ל אמר אי"ש משונתה אהבם נדבה כי שז אפי ממנו: אלא שהשתחובו מחמת שהחלדו לה' ועשו פירות וקבלו ענשם - עתה ארפאם ולא ישתחובו עוד - ואהבם על מה שהחלדו לה' - כי שז אפי ממנו - על הפרעות שעשו מחמת זה הלא העמסחים ושז אפי - מעשה אהבם על הגדבה - וכ"ל הלאה הקב"ה כאלו במחמות ר"ן ח"ש:

ה' אמן זכר, באהר הכין י' ה' ע"ה

⑧

כן הוא! כי הדברים המכונים לקבלת הרשמים האלוהיים הנהם אינם בתחום ידיעת האדם, ואי אפשר לו לאדם לשער פחותם ואיכותם, ולו גם ידע מהותם לא היה יודע ומציגם ומקומותם והרפיהם ואת דרך הנהגתם - לכל זה יש צורך בידיעה אלוהית, המגיעה, שלמה ומבארת תכלית באור, מאת האלוה עצמו. והנה מי שהגיעה ידיעה זו והוא מקיים על פיה בלב שלם את מצות האלהים לכל פרייה ותנאיה - הוא המאמין

כי מי שמשתדל להקין דברים לקראת קבלת הרשמים האלוהיים בתקנת אגוש בלבד, על דרך ההקש והספק, או לפי מה שימצא בספרי האצטגוניים, על דרך הורדת הפחות הרחוקים או על ידי עשיית השלסמאות - הוא הכופר - אדם פנה מקריב קרבות ומקטיר קטרת על פי הקש וספק ואינו יודע מהות הדברים הדרושים לך בקמותם, איך יש לעבד עבודה זו ובאיזה מקום ובאיזה זמן, ומי ראוי לה, ומה תנאיה, ועוד פרטים רבים שתאורם יארך מאד.

⑨

(לש) והיה לכם לציצית - בלשון יחיד שהוא מלשון אחת לבן וחללה: וזכרתם את כל מצות וגו' ולא תתורו וגו' - וה"ל כתיב עוד המעט לבען תזכרו ועשייתם את כל מצותי וגו' - הענין דשתי זכירות הללו לבן ותכלת צמות נשני כופני הנהגת האדם מישראל - האחד פי שמיין בדרך הכבושה לרבים עוסק בעניני פרנסה ומש"ה עליו לשמור לעשות מלש בזמנה - השני מי שמופרש לעבודת ה' ומחבולד ושוקע עצמו לאהבה ה' - וגם עליו לשמור מלש בזמנו ולא לקפח מעשה המלצה בשביל דביקות ח"ו - וכבר אמרו חז"ל במסכת שבת גדולה הכנסת תורמים יותר מהקבלת פני שכינה י"ן מנינו בל"ל שאמר להקדוש ברוך הוא אל לה סעבור וגו' ולא כוונ חז"ל שהמכניס תורה גדול מעלה ממי שזכה להקבלת פ"ש - שזה אינו מוכח מזה המקרה כלל - אלא גדול לפני ה' לעשות זה האמנה של ה"ל יותר מהקבלת פ"ש - ומי שהגיע לאהבה ה' והקבלת פ"ש והגיע לפניו מלש של ה"ל

ה' אמן זכר י"ל כה"ל א"ן

למען תזכרו - זהו זכירה לאדם שמעלה השקוע באהבה ה' - וזה הכוונ לעשות חופי תכלת שמורה על התקשרות במחשבות גבוהות - שמכ"מ יזכור מעשה המלצה בזמנה - ואלו והייתם קדושים לאלהיכם - דלע"ג שהאלים מתקדש עצמו צמה שמופרש לגבוה והוא מרכבה לשכינה - מכ"מ אינו מרונה לשמים עד שיהי עושה המלצה בזמנו - לא תהי קדושתו לאלהים - וגם הקב"ה לא ימנע מונו ממנו להשפיע עליו שפע קדושה ורוח"ק (א):

⑩

ויעשו בני ישראל ככל וגו' כן עשו - נאשי ידוע שישראל נחלוו מלח שיהי השכינה גרויה בחוכם כמס"כ בס' חשא - היה עולה עה"ד שנשכיל זו השתדלו לעשות הכל מש"ה פי' הכתוב טק כאשר צוה ה' בן עשו

ה' אמן זכר י"ל א"ן